

וכדעת התוס' דהוי כלי ומ"מ אין נעשה חליפין משום דאינו מסויים, וזה פשוט.

(ט) ומאחר שביארנו דלדעת הרמב"ם יש שתי שיטות של רב פפא, הוה אמינא דרב פפא דס"ל דמטבע הוי כלי ומ"מ אין נעשה חליפין, ומסקנא דרב פפא אחר שחידש הסברא דדעתא אצורתא, דהיא סברא שמטבע אינו כלי וכמוש"כ, יש לנו לתרין מה שהקשה הראב"ד על הרמב"ם, דהא לדעת הרמב"ם דמטבע אינו כלי, הוצרך להשמיט הא דאמרינן בסוף הסוגיא ביה למעוטי מטבע, משום דכבר אימעיט מבמנא וכמו שביאר הכסף משנה, ונמצא שיטת הרמב"ם סותר מימרא דגמרא, דאמר רב פפא ביה למעוטי מטבע, כן ביארנו קושיית הראב"ד בתחילת דברינו.

ומעתה יש לומר, דלמד הרמב"ם דהא דאמר רב פפא ביה למעוטי מטבע, אף זה היה מימרא דאיתמר קודם דהדר ביה, ואזיל לפי ההוה אמינא שלו דמטבע הוי כלי, ועל כן הוצרך למיעוט מיוחד מביה, משום דלא אימעיט מבמנא, אבל למסקנא דרב פפא דדעתא אצורתא, והיינו דאין מטבע נחשב כלי, אין צורך למעט מטבע מביה, דכבר אימעיט מבמנא, ואתי שפיר הכל בס"ד.

אבל הרשב"א נשמר מקושיא זו, דהנה אחר שביאר סברתו דמטבע הוי כמו אותיות שאין גופן ממון, כתב וז"ל, והא טעמא בתר דהדר ביה רב פפא איתמר, עכ"ל. כלומר, דרב פפא שחשב דמ"ד דאין מטבע נעשה חליפין מודה דנקנה בחליפין, היינו קודם שידע הסברא דדעתא אצורתא, אבל בתר דהדר ביה וראה שאין חילוק בין נעשה לנקנה, שוב אמר הסברא דדעתא אצורתא וצורתא עבידא דבטלא, דהיא סברא לשניהם.

והנה לפי מה שביארנו בדעת הרמב"ם, שאף לפי דרכו בהסוגיא אמרינן דסברא אחת היא להא דאין נעשה והא דאין נקנה, א"כ לדידיה צ"ל כמו שכתב הרשב"א הג"ל, דהא טעמא דדעתא אצורתא, איתמר בתר דהדר ביה רב פפא. ועל כרחק, דלפי ההוה אמינא דרב פפא דיש סברא אמאי אין מטבע נעשה חליפין, ואף על פי כן נקנה בחליפין, היינו משום דהיה סובר כמו שרש"י ותוס' סוברים באמת, דאיכא חסרון מצד דבר שאינו מסויים, וחסרון זה שייך רק להא דאין נעשה חליפין, וכנ"ל. ולפי הוה אמינא זו יש לומר, דאף מ"ד אין מטבע נעשה חליפין ס"ל דמטבע הוי כלי,

אוצר החכמה

סימן לא

הוצאת חסד

בענין משיכה בספינה

מהא דאמר שמואל בלשון עד שימשוך את כולה, דמשמע דהמשיכה הוא בחפץ של הספינה, וצריך לעשות משיכה על כל הספינה, לאפוקי מדרב דס"ל דסגי אם מושך כל שהוא מהספינה. והנה הרשב"ם פירש דכיון שסוף הספינה הוא במקום שראשה היה עומד, היינו שעקרה כולה, אבל רגמ"ה לומד הדברים כפשוטן, דמושך את גוף הספינה על הקרקע. ולפי זה, כוונת רב באמרו כל שהוא, היינו חלק כל שהוא מן הספינה.

אבל לדרכו של הרשב"ם דאיירינן במים, א"כ אין מלות כל שהוא מורים על חלק מן הספינה, אלא על הליכת הספינה מהלך כל שהוא בים. ולכן דקדק הרשב"ם לפרש דכל שהוא היינו טפח או חצי טפח, דלא איירינן בחלק כל שהוא מן הספינה, אלא בהליכת טפח או חצי טפח במים, ודוק.

(ב) והסוגיא ממשכת, לימא כתנאי וכו', כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכיתה במקל ורצתה לפניו, כיון שעקרה יד ורגל קנאה, ר' אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה. לימא רב דאמר כתנא קמא ושמואל דאמר כר' אחא, אמר לך רב וכו' עד כאן לא קאמר ר' אחא אלא בבעלי חיים דע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא, אבל ספינה כיון דנדה לה פורתא נדה לה כולה. ושמואל אמר וכו' עד כאן לא קאמר תנא קמא אלא בבעלי חיים, דכיון

(א) בבבא בתרא (ע"ה:) איתא, איתמר ספינה, רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה, ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך את כולה, ע"כ. וברשב"ם ד"ה כל שהוא פירש, טפח או חצי טפח, עכ"ל. ואינו מובן דודאי לא כיוון הרשב"ם בזה לתת שיעור למשיכה זו אליבא דרב, וכן דקדק לפרש דאין חילוק בין חצי טפח לטפח, וא"כ פשוט דאף בפחות מחצי טפח קונה. ואם כן מה הרויח בפירוש זה, וכי לא ידענו דכל שהוא היינו דליכא שיעורא, וצריך ביאור.

והנה הרשב"ם בד"ה עד שימשוך את כולה פירש וז"ל, שיבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד, דהיינו שעקרה כולה חוץ למקומה, עכ"ל. ומבואר כוונתו, דהך משיכה הוי כשהספינה במים, ופלוגתייהו דרב ושמואל היינו אם משיכה כל שהוא במים קונה, או דבעינן שימשוך את הספינה עד שיהא כולה במקום אחר לגמרי. אולם רבינו גרשום מאור הגולה פירש בדרך אחר וז"ל, המוכר ספינה לתבירו כיון שמשך בה כל שהוא, אפילו ראשה האחד במים קונה, עכ"ל. והיינו דבעינן משיכה ליבשה, ואע"פ שראשה האחד נשאר במים, מ"מ כיון שמשך כל שהוא חוץ למים קונה. נמצינו למדים דפליגי הרשב"ם ורגמ"ה אי מהני משיכה במים, או דצריך להעלות את הספינה ליבשה.

ונראה שרבינו גרשום מ"ה למד דינו

נחלת יעקב

ק"ט

אלא לומר דלא הויא משיכה עד שיעקור אינך רגלים. ודוק בזה, כי הערה נכונה היא. והנה הריטב"א כתב בחידושיו, דא"א לומר דלשון עד שתהלך מלא קומתה הוי דוקא, דיש שתי ראיות מתוך הסוגיא דסגי בעקירת ארבע רגלים. חדא, הא דאמרינן מסברא דלא סגי בעקירת יד ורגל לר' אחא משום דאיך רגלים בדוכתא קיימין, משמע דאם עקר איך רגלים הויא משיכה מעליא. ועוד, מהא דאמרינן דיד ורגל מועיל אף לשמואל משום דאיך למיעקר קיימא, והיינו דכיון שהם עומדים למיעקר נחשבים כאילו כבר נעקרו, משמע דלא בעינן יותר מעקירת ארבע רגלים, ולכן כיון שעומד לעקור ארבע רגלים הוי משיכה, עכ"ד הריטב"א. ואי נימא דס"ל לרגמ"ה דבעינן מלא קומתה ממש, קשה עליו שתי ראיות הללו.

ויש לנו לתרץ דקדוק הראשון ע"פ מה שדקדקנו לעיל בסק"ב, שכתב רגמ"ה דספינה כיון דנייד לה פורתא במים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא, וקשה, איזה סברא היא זו, והא אגן איירינן במשיכה ליבשה, ומה איכפת לן אם כולה נייד במים. ונראה דזהו הסברא, דהנה אופן ההשתמשות של הספינה הוא ע"י הליכה במים, ושייך לגרום שילך הספינה במים אפילו ע"י הזזת מקצתה, דכיון דנייד פורתא נייד כולה, נמצא שלגבי השתמשות שלה הרי כל חלק קטן שבה חשוב כמו חבירו, ששייך להשתמש בהספינה ע"י הזזת חלק קטן. וע"כ מסתברא דסגי במשיכת כל שהוא, כיון שכל שהוא יש לו חשיבות כמו כל הספינה, משום שהשתמשות הוא אף ע"י כל שהוא כנ"ל, זה כוונת רבינו גרשום מאור הגולה לענ"ד.

ובעזרתו יתברך מצאתי בספר גליוני הש"ס לר' יוסף ענגיל ז"ל, שכתב וז"ל, אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא נדה לה

דמיעקרא יד ורגל איך למיעקר קיימא, אבל ספינה אי משיך לה כולה אין, אי לא לא, עכסה"ג.

והנה בהך סברא דבספינה סגי בכל שהוא משום דכיון דנדה לה פורתא נדה לה כולה, פירש רשב"ם וז"ל, גם ראשה השגי נמשך ממקום שהיה שם, עכ"ל. וכוונתו, דהך משיכה פורתא חשובה כמשיכת כולה, משום דכל הספינה זזה ע"י משיכה זו. וזה מתאים עם שיטתו דמושכין ספינה במים, א"כ ענין המשיכה הוא שיוזז הספינה ממקומה, וכיון שמשך כל הספינה קנה, אע"ג שלא משכה אלא כל שהוא.

אבל לדעת הרגמ"ה פשוט שאי אפשר לומר כן, דהא לדידיה ענין המשיכה הוא מה שמעלה את הספינה ליבשה, וא"כ מה בכך שע"י העלאת ראשה האחד ליבשה הזיז כל הספינה, מ"מ המשיכה דהיינו ההעלאה לא היה אלא על הכל שהוא. ומוכרח שהרגמ"ה יפרש הסוגיא בענין אחר. ולפי זה יפלא מה שפירש וז"ל, אבל ספינה כיון דנייד לה פורתא במים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא, עכ"ל. וזה סותר לפירושו לעיל, דהשתא מבואר דאיירינן במים.

והנה בהך ס"ל לר' אחא דמשיכה

בבהמה היינו עד שתהלך מלא קומתה, פירש רשב"ם, דהיינו עקירת ארבע רגליה, וכן כתבו התוס' בד"ה אע"ג. אבל בלשון רבינו גרשום יש לדקדק איפכא, שכתב וז"ל, ואע"ג דעקרה יד או רגל אינך רגלים בדוכתא קיימין, ולא הויא משיכה עד שתהלך מלא קומתה, עכ"ל. ואי ס"ל דלשון עד שתהלך מלא קומתה ששנינו בברייתא הוי רק כנוי לעקירת ארבע רגליה, וכש"כ הרשב"ם והתוס', א"כ השתא דאמרינן בסוגיא דלא מהני משיכת יד ורגל משום דאיך יד ורגל בדוכתא קיימין, לא היה לו להעתיק לשון זו של הברייתא,

כולה, הילכך נגררת כולה אחר קצתה, ומהני משיכת מקצת לכולה, עכ"ל. וזכינו לכוון לעומק דעתו הבהיר בס"ד.

(ד) ולפי דברינו הנ"ל אליבא דרגמ"ה, דהא דכל שהוא קונה בספינה משום דגדה כולה כאחת, אינה סברא בפעולת המשיכה שמושך כולה כאחת, אלא סברא הוא בחשיבות הכל שהוא, א"כ צ"ל דהא דחילק הש"ס דבהמה אינה כן משום דאף דעקר יד ורגל בדוכתה קיימא, אף זו אינה סברא בפעולת המשיכה, אלא בחשיבות של היד ורגל. וביאור הדברים נראה, דכיון דעקירת יד ורגל אינו גורם הליכה, הרי דיד ורגל אינם חשובים בפני עצמן, ורק כשתהליך הבהמה מלא קומתה, דהיינו שמשך כולה חוץ למקומה, הויא ליה משיכה מעליא, דכיון שאין כל שהוא חשובה בפני עצמה בבהמה, אין משיכתה נחשבת כמשיכת כל הבהמה. וסרה ראיית הריטב"א, דאין הכי נמי אם לא סגי במשיכת יד ורגל דהיינו משיכה כל שהוא, א"כ בעינן משיכת כולה, ודוק.

(ה) ומעתה יש לנו לסלק הראיה השניה של הריטב"א, בהקדם מה שיש לדקדק עוד בלשון רגמ"ה. דבהא דאמרינן בבהמה דאיך יד ורגל למיעקר קיימא, פירש וז"ל, איך גמי למיעקר קיימא וכמו דעקר לה מכל וכל דמי, עכ"ל. ולכאורה יותר היה ראוי לו לומר, דהוי כמו שעקר לה איך יד ורגל, ומדוע כתב בכלל ולא בפרט, דהוי כמו דעקר לה מכל וכל, ומה כוונתו בלשון זה.

עוד יש לעמוד במה שפירש רגמ"ה על הא דאמרינן דבספינה ליכא הך סברא דכיון שעקר מקצתה איך למיעקר קיימא, דהנה הרשב"ם פירשוהו בזה"ל, אבל ספינה דכי עקר לה משהו לא ממילא מיעקר ממקומה, הלכך אי משיך לה כולה אין, אי לא לא,

עכ"ל. אבל רגמ"ה פירש, אבל ספינה דלא למיעקר קיימא, אי משיך לה כולה קנאה, ואי לא לא, עכ"ל. ומשמע מדבריו דאין הכוונה דכי עקר לה משהו איך לא למיעקר קיימא, אלא סברא בעלמא הוא דספינה לאו למיעקר קיימא, והיינו סברא כללית דהספינה אינה מהלכת בפני עצמה משא"כ בבהמה, ודלא כפירוש הרשב"ם דסברא הוא במשיכה זו שלא יהיה לה כח לעקור את כולה משא"כ בבהמה. וצריך ביאור החילוק בינותם.

ונראה דס"ל לרגמ"ה שכך הוא סברת הגמרא, דבהמה יש לה כח הליכה בפני עצמה, ואינה צריכה מי שמעורר לה לילך, ולכן אמרינן דכיון דכשעקר יד ורגל איך למיעקר קיימא, א"כ מצב זה של עקירת יד ורגל הוא התחלת ההליכה, ובהמה העומדת במצב זה נקראת מהלכת, וא"כ זו משיכה חשובה, שגרם שהבהמה היא במצב של מהלכת, והיינו מה שפירש רגמ"ה דהוי כמו שעקר לה מכל וכל, דתחילה היתה עומדת במקום אחת, ועכשיו עקר לה מכל וכל דהא עכשיו אינה עומדת בכלל, אלא מהלכת.

אבל ספינה אינה כן, דהליכת הספינה היא תמיד ע"י כחו, ולא למיעקר קיימא כלומר אינה הולכת מעצמה, א"כ כשמשך מקצתה על היבשה פשוט שאין כל הספינה במצב של מהלכת, ועל כן לשמואל בעינן משיכת כל הספינה, כן סברת הגמרא לשיטת רגמ"ה לענ"ד.

(ו) וסרה על פי זה טענה השניה של הריטב"א, שהביא ראיה מהא דסגי ליה להגמרא בסברא דאיך למיעקר קיימא, ומשמע דאמרינן דכיון דעומדים לעקירה כמי שנעקרו דמי, אלמא סגי בעקירת ארבע רגלים. אבל לדברינו אליבא דרגמ"ה, דאין פירוש הגמרא דחלות המשיכה היא ע"י

עקירת ארבע רגלים רק דסגי בשנים משום
שאידך עומדים למיעקר, אלא כוונת הסוגיא
משום דעכשיו אינה עומדת במקום שהיתה
משום שהיא במצב של מהלכת, א"כ שפיר

אפשר לומר דלר' אחא דלית ליה האי
סברא וס"ל דבעינן משיכה ממקומה בפועל,
בעינן הליכת מלא קומתה ולא סגי בעקירת

^(מנחת) ^(מנחת) ^(מנחת)

ארבע רגלים, וזה נכון בס"ד.

סימן לב

בענין משיכת כולה

(א) בבבא בתרא (ע"ה:) איתא, איתמר עסקינן דאפקיה דרך שוליו. והאיכא דרך ספינה, רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה, חלמה וכו'. ומשני, בנסכא (שהן חתיכות ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך את ארוכות וכל זמן שמקצתן בפנים לא קנה, כולה, ע"כ. ולכאורה משמע שמחלוקתם היא בכל הענין של קנין משיכה, אי סגי בכל דהו או דבעינן משיכת כל החפץ ממקומו. וא"כ לדידן דקיי"ל הילכתא כשמואל בדיני, א"כ בעינן משיכת כולה בכל מטלטלין.

(ב) ופלפלו בו האחרונים.

אולם הרא"ש בפירקין לא ס"ל הכי וז"ל, ולי נראה דספינה דוקא נקט דלא אשכחן כי הא פלוגתא אלא בספינה ובעלי חיים, משום דספינה אי משך לה כל דהו אולא וכן בעלי חיים, ולהכי אין משיכה כל דהו מהני בה לשמואל בספינה ולרב אחא בבהמה, אבל בשאר מטלטלין שמשיכתן מכח אדם המושכן, כולי עלמא מודו דבמשיכה כל דהו סגי, עכ"ל. נמצא אליביה, דלהלכה סגי במשיכה כל דהו בשאר מטלטלין.

וקשה, דהנה בשבת (צא:) איתא, מתיב רב ביבי בר אבוי, הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת, היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד, ואי סלקא דעתך אגד כלי שמיה אגד (ולכא איסור הוצאה עד שמוציא כל הכלי), קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת. ומשני, אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי, הכא במאי

(א) וראיתי בספר וזאת ליהודה הגדפס מחדש, דברי תורה מאת הגאון מהר"מ שיק ז"ל, שרצה לתרץ ע"פ דברי הסוגיא דכתובות (לא:) דאיכא תלתא אוקימתות בהך דינא דהיה מגרר ויוצא פטור שאיסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד, א' דמיירי במשיכה לצידי רשות הרבים, ב' דמיירי שצירף ידו למטה משלשה וקיבלו, וקונה בקנין יד לפירש"י ובקנין הגבהה לשיטת התוס', ג' דמיירי שמשכו מרשות היחיד לרשות הרבים, ואע"ג דמשיכה אינה מועלת ברשות הרבים כדאיתא לקמן (עו:), מ"מ לגבי קנין גניבה קונה בכי האי גוונא. ואפשר לומר שלמד הרא"ש סוגיא דשבת הג"ל אליבא דאוקימתא תניינא, ומיירי בהגבהה, ושפיר בעינן שיגביה את כולה, דאף אם משיכה סגי בכל דהו מ"מ בהגבהה בעינן הגבהת כולה, וכש"כ הריטב"א בקידושין (כה:).

אמנם המהר"ם שיק הקשה על זה, מדברי